

Dagboksanteckningar från en forskningsresa i Afghanistan 1955

När Mats Jonson var barn var morfadern Carl Behm en idol. Likt en Sven Hedin kom han hem från sina långväga resor med mycket spännande att berätta. Men Carl L:son Behm var också en av landets främsta kännare av betesgräsen och gjorde betydande forskningsinsatser om kulturväxter. Han gjorde flera resor till Asien, däribland Afghanistan, och tog hem fröprover för att utveckla den svenska kulturodlingen. Efter hans död 1960 fann man hans nedskrivna reseberättelser och 600 diabilder. Mats Jonson har ställt samman materialet till en bok. TEXT: MATS JONSON

ÅR 1955 GJORDE CARL BEHM en forskningsresa till Afghanistan, Chitral och Kashmir. Den var strapatsrik och på hög höjd, till fots, på häst eller åsna. Långa perioder levde han med sina bärare och guider under primitiva förhållanden.

Carl Behm reste ensam och förberedde sig ofta mer än ett år i förväg. Bostaden var oftast ett litet enmanstält med sovsäck – ”för att jag sover så gott i det”. Kameran var alltid med och motiven lika ofta människor och miljöer som växter. I bagaget fanns ett rikt husapotek med bland annat serum för ormbett och skorpioner. Apoteket blev till stor hjälp vid mötet med sjuka människor på avlägsna plat-

ser. Bagaget innehöll också gråpapper för att pressa växter samt handsydd fröpåsar.

Vid sina resor i Asien sökte han kulturväxternas vagga, som han menade fanns där många miljöskapande faktorer som klimat, höjdläge och jordmån framkallar största antalet mutationer per ytenhet – som till exempel i Afghanistan och nordvästra Indien.

Därifrån har utsäde och fröer spritts till övriga världen via handelsvägar, pilgrimsleder och folkvandringar. Carl Behm tänkte att om man fann ursprungsområdet skulle man kunna upptäcka okända varianter till växtförädlingens förfogande, hemma i Norden. Från den första Asienresan medförde han 450 olika fröprover.

Behms stora internationella specialitet var lucernväxter, eller klövernäxter, som har förmåga att ta upp det kväve de behöver från luften. De kan alltså växa på de mest extremt magra jordar högt upp.

För Carl Behm fanns tre utmaningar för de expeditioner han gjorde i Hindu Kush. Först var det myndigheterna. Han fick ägna åtskilliga dagar åt att sitta i korridorer och vänta på tjänstemän och telegrafera högt uppsatta personer utomlands för att få nödvändiga tillstånd. Det andra hindret var att få tag i lämpliga fortskaffningsmedel, tolkar, guider och bärare för sin omfattande packning. Den tredje utmaningen var att upprätthålla sin kondition och hålla sig frisk.

1.

2.

3.

Vägarna var i dåligt skick, med stora hål och gropar och den gamla bilen reagerade kraftigt för guppen och slungade runt både bagage och passagerare. Ibland var vägen bortspolad av vattendrag. Då trädde den lokale kommandanten i aktion och beordrade dit bönder som med enkla spadar och barfota bar dit sten och fyllde ut håligheter under befälets skarpa ögon.

Mötet med en karavan, en "Kafila", var ett stort skådespel som föregicks av det plingande ljudet från bjällror. Först kom getter och får i massvis, därefter kamelerna i grupper. Barn och äldre tillsammans med smådjur och gods var stuvade på kamelerna. Övriga färdades till fots. Karavanen skred fram under en nästan spöklik tystnad.

Under dagarna studerade Carl Behm växter och jordbruk. På en åker såddes majs som myllades ned med hjälp av en tråkrok förspänd med två oxar. Det visade sig att vart man än kom i landet så förekom endast tråkroken och en liten spade. Plogen var ett okänt redskap.

Genom Bamiyandalen går sedan år 200 f Kr den berömda Sidenvägen, en handelsled för rikt lastade karavaner på väg till eller från Indien. Sidenvägen var länge den enda handelsvägen mellan Kina och Medelhavet. Bamiyan var också ett av buddhismens viktiga centra och en handelsplats. Idag är platsen mest känd för de två enorma Buddhasstatyerna som förstördes av talibanerna 2001. Statyerna uppfördes redan på 500-talet i den hundra meter höga sandstensklippan.

För att nå Bamiyandalen måste man först passera branta och påfrestande stigningar. Behm skriver i sina dagboksanteckningar:

"När motorn ej längre orkade fick passagerarna hoppa ur bilen, en sten placerades bakom bakhjulen och motorn fick vila några minuter. Därefter rusades motorn och bilen fick göra ett ryck framåt på några tiotal meter. Sedan upprepades proceduren tills vi nått mindre branta avsnitt."

I Afghanistan fick Carl Behm mer än en gång anledning att förundra sig över människans förmåga att övervinna naturens tvingande villkor. Inte nog med att man fullständigt tagit tillvara den odlingsmark som fanns i byarnas närhet – grupper av åkrar fanns dessutom så högt uppe i bergssluttningarna att man behövde kikare för att urskilja detaljerna. Dit ledde stigar där varken åsna eller ponny kunde ta sig fram. Endast människan kunde balansera sig ned med årets skörd på ryggen.

C.L. Behm – Dagboksanteckningar från en forskningsresa i Afghanistan, Chitral agency och Kashmir sommaren 1955 samt Till Tigris källor och norra Persiens berg sommarn 1957. (Red Mats Janson, 2012)

Boken kan beställas som "print-on-demand" från Visby tryckeri, www.ivisby.se. För information: info@ivisby.se. Referens Fredrik Hammarström.

1. Erosionens verkningar på god jordbruksmark i Farkhar Taliqan.
2. Carl Behms bil med chaufför och hjälpare under resan i Afghanistan.
3. En grönskande högplatå i Bamiyandalen på 2500 möh, sedd från Char-i-Golgola.
4. Carl Behm planerar sina resor i Asien.

4.